

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXXIII. De vitijs oppositis charitati. Et primo de odio quod
opponitur ipsi dilectioni.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

dicendum est, si est spes correctionis, quia uel coram ipsis erit beneficus respiciet, uel quia uexatio dabit intellectum, absque dubio ex charitate demonstrandum est si iteratur peccatum, pp rationem Aug. si quia fratres nostros, quos indicando corrigere possumus, non debemus tacendo permittere peccare. Nec hoc est exploratorum fieri alieni uitae, sed occurrente morbum proximo uelle demonstrando curare, ex quo simplex admonitio non sufficit ad curam illius. Sapiens, n. & amicus me dicus infirmu, si non pot leniori remedio curare, grauiori uniu ad medelam. Nec est uerum, quod magis esset secundu charitatem indicare ei, qui impeditur iteradum actum, quoniam hoc remediū non est curatiuum morbi, qui impeditur a reiterando, reiteraret si posset. Charitas aut querit sanare morbu proximi, & ppterca suadet demonstrare iteradu actū, ne putrefcat occultus morbu. Nō tñ propterea ocaasio ei danda est, ut iteret actū malum qm non sunt faciēda mala, ut eueniant bona: sed p mittendus est iterare adhibitis testibus, ut uel sic curetur. Omnis, n. fructus est, ut auferatur peccatum.

Art. 6. huius quæst.

* Id inquit Hier. Matr. 18. tom. 9. Loco citato in cor. artic. Aug. i Reg. cap. 27. Homil. 6. in Math. par. ante mediū, tom. 2.

recciónē, per secretā admonitionem procedendum est. Ex quo autem probabiliter iam cognoscere possumus, quod secreta admonitio non ualet, procedendum est ulterius, quantumcunque sit peccatum occultum ad testium inductionē. Nisi forte probabiliter estimaretur, q hoc ad emendationē fratris non proficeret, sed exinde deterior redderetur, quia pp hoc est totaliter a correctione cessandum, ut supra dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, q homo non indiget testibus ad emendationem sui peccati, quod tamen potest esse necessarium ad emendationem peccati fratris: unde non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendū, quod testes possunt induci propter tria. Vno modo, ad ostendendum, q hoc sit peccatum, de quo aliquis arguitur, ut Hier. dicit. Secundo modo, ad conuincendum de actu, si actus iteratur, ut Aug. dicit in regula. Tertio modo, ad testificandum, q frater admonens fecit qd in se fuit, ut Christ. dicit.

AD QVARTVM dicendū, q Aug. intelligit, q prius dicat plato, q testibus, s in qd praelat est quædam singularis psona, que magis potest prodesse q alii, non autem q dicatur ei tamquam Ecclesie. i. sicut in loco iudicis residenti.

QVAESTIO XXXIII.

De odio in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de uitij oppositis charitati.

Et primò, de odio, quod opponitur ipsi dilectioni. Secundo, de accidia, & inuidia, que opponuntur gaudio charitatis. Tertio de discordia & schismate, que opponuntur paci. Quarto, de offensione & scaldalo, que opponuntur beneficentię, & correctioni fraternæ.

CIRCA primū quærunť sex. Primo, Vtrū Deus possit odio haberi.

Secundò, Vtrū odium Dei sit maximum peccatorum.

Tertiò, Vtrum odium proximi semper sit peccatum.

Quartò, Vtrū sit maximū inter peccata, que sunt in proximum.

Quintò, Vtrū sit uitij capitale.

Sextò, Ex quo capitali uitio oriatur.

non procedere ad conuincendum hominem taliter peccatum est tale, quod sibi soli nocet. Secundo, si aliorū nocumentum, uel puelis quonia nocet, infra latitudinē oculorum copuā, qñ alios nocet.

ARTICULVS PRIMVS.

Vtrum quis possit Deum odio habere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q Deū nullus odio habere possit. Dicitur Dionys. 4. capit. * de diu. nomi. quod omnibus amabile, & diligibile est primum bonum, & pulchrum: sed Deus est ipsa bonitas, & pulchritudo: ergo a nullo odio habetur. 2. Præterea in apocryphis Eldre dicitur, qd omnia inuocant ueritatem, & benignantur in operibus eius: sed Deus est ipsa ueritas, ut dicitur Ioan. 14. ergo omnes diligunt Deum, & nullus eum odio habere potest.

3. Præterea Odium est auersio quam: sed sicut Dion. dicit in 2. de diu. nomi. Deus omnia ad seipsum conuertit: ergo nullus eum odio habere potest.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. & Ioan. 15. Nunc autem, & uiderunt, & oderunt me, & patrem meum, &c.

RESPON. Dicendum, quod sicut ex supra dictis patet, odium est quidam motus appetitiue potentie, qui non mouetur, nisi ad aliquo apprehensio. Deus autem dupliciter ab homine apprehenditur potest. Vno modo, secundum seipsum, puta, cum per essentiam uidetur. Alio modo, per effectus suos, cum, in inuisibilia Dei per ea que facta sunt, intellecta conspiciuntur. Deus aut per essentia suam est ipsa bonitas, quā nullus habere odio potest, quia de ratione boni est, ut ametur: & ideo impossibile est, q aliquis uideans Deum per essentia eū odio habeat. Sed effectus eius aliqui sunt, qui nullo modo possunt esse contrarij uoluntati humane: quia esse, uiuere, & intelligere, est & appetibile, & amabile omnibus, que sunt quidā effectus Dei.

Vnde et secundū quod Deus apprehenditur, ut actor horum effectuum, nō potest odio haberi. Sunt autem quidā effectus Dei, qui repugnant inordinate uoluntati, sicut iustitio pena, & etiam prohibitio peccatorum per legē diuinā, que repugnat uoluntati deprauate, per peccatum: & quātum ad considerationem talium effectuum ad aliquibus Deus odio haberi potest, in-

trahitur à nobis amator eadem ratione, qua nec ipsi effectus possunt odio haberi, vt superius declarauimus: sed ex apprehensione ipsius. vt auctor est effectum duplicitern, potest voluntas odio habere Deum: ita. qd licet apprehensio inchoet ab effectu & Deo vt causa, odium tamen terminat potest ad ipsum Deum secundum se,

quantum. f. apprehenditur peccatoru phibitor. & penarū iustior.

AD PRIMUM ergo dicendū, qd ratio illa procedit quantum ad illos, qui vident Dei essentiam, quae est ipsa essentia bonitatis.

AD SECUNDUM dicendū, qd rō illa procedit quantum ad hoc, qd apprehenditur Deus vt causa illorū effectuum, qui naturaliter ab hominib. amantur, inter quos sunt opera veritatis praeberent suam cognitionem hominibus.

AD TERTIUM dicendū, qd Deus cōuertit oīa ad seipsum, in quantum est essendi principū, qd oīa in quantum sunt, tendunt in Dei similitudinē, qui est ipsum esse.

ARTICVLVS II.

Vtrum odium Dei sit maximum peccatorum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod odium

Dei non sit maximum peccatorum. Non enim oportet odium Dei quocunque in tantum progredi malum, vt etiam in ipsum Deum secundum se penetrare intendat, pura, quod nollet esse trinitas, & vnam, &c. Ex his autem habes unde vel accutans, vel ignorantes doctrinam auctoris repellere, vel docere valde, distinguendo de odio haberi in ratione motui, vel terminati tantum: Et dicendo, quod Deus secundum se in ratione motui non potest odio haberi, quia non potest seipsum mouere ad sui odium, cum habeat rationem omnim boni emmenter: sed in ratione terminati potest odio haberi, quoniam velletis iniquae terminus esse potest, quantumcunque summa bonitas. Dixi autem, terminati tantum: quia Deum secundum se habere rationem vtriusque, respectu odij est impossibile. In cuius signum clare videtur Deus non potest odio haberi, quia secundum se & mouet, & terminat voluntatem nostram.

In eodem 1. ar. dubium occurrit circa illud, Effectus aliqui Dei sunt, qui nullo modo possunt esse contrarij voluntati humanae, vt esse, & viuere &c. Unde secundū quod Deus apprehenditur vt auctor horum, non potest odio haberi. Contradicimus, inquit Martinus de Magistris, B. Thomae in hac conclusione, & ratione. Cōtra: cum, quod hae Thomae ratio nihil concludit, quia aut intelligit de voluntate ordinata, & nihil concludit: quia multa possunt esse nolle, & nolle, ad quae ordinata voluntas non se extendit: aut de voluntate sine ordinata sine inordinata, & sic falsum affirmatur quia constat, qd esse, viuere, & intelligere, repugnant voluntati inordinatae. Conclusio uero falsa ostenditur tum ex his, qui inueniunt seipsos: tum quia Deus si cōseruaret vitam, operam quae dant ad inueniendum se, odio haberetur ut auctor vitae illius: tum quia de Iuda scriptum est, Bonum erat ei, si natus non fuisset: tum quia sicut Mithridates odio habuit conseruatum suae vitae contra assumptum venenum, ita odio habuisset quocunque animatum conseruaret: ut tunc suam vitam.

Ad hoc dicitur, quod sermo formalis omnia soluit, & ostendit ueram esse doctrinam hanc. Esse namque, & viuere, & huiusmodi, duplitem considerari possunt. Primo, secundum id quod sunt: secundum secundum aliquid eis adiunctum. Si considerentur esse secundum se, sic cum nihil habeat in se fugibile, non potest odio haberi: si uero considerentur secundum adiunctam sibi miseriam, vel penam, uel quocunque aliud contrarium uoluntati alicuius potest odio haberi. Et quia primo modo consideratur per se, & formaliter, secundo autem modo per accidens: ideo doctrina auctoris primo modo loquens, non est impugnanda, sed ueneranda, & explicanda pro minus enudis. Est igitur literae huius conclusio & ratio, qd quia isti effectus, f. esse, viuere, &c. nihil in se continent contrarium humanae uoluntati suae ordi-

natae, sine inordinata: ideo nec ipsi secundum se, nec Deus, vt auctor eorum secundum se, potest odio haberi. Et ratio quidem stat solida, & efficax, quia impossibile est odio haberi, nisi contrariū. Nulli autem uoluntati quantumcunque inordinatae contrarium est esse, aut viuere secundum se, quamuis sit alicui contrarium secundum aliquid ad iunctum in re, vel apparentia. Et per hoc patet solutio omnium obiectionum. Nam intermentibus seipso, & Mithridati, & damnatis, & Iuda: abominabilis erat uita propter adiunctam miseriam, & Iuda melius in ueritate fuisse non esse natum, propter adiunctam iniquitatem, & maiorem miseriam. Distinctio ergo per se, & per accidens, hoc est per aliquid, omnia tibi in hac materia aperiet.

Dei non sit maximum peccatorum. Grauius enim peccatum est peccatum in Spiritum sanctum, quod est irremissibile, ut dicitur Matth. 12. sed odium Dei non comparat inter species peccati in Spiritum sanctum, ut ex supra dictis patet: ergo odium Dei non est grauius peccatum.

2 Praeterea. Peccatum consistit in elongatione à Deo: sed magis videtur esse elongatus à Deo infidelis, qui nec Dei cognitionem habet, quam fidelis, qui saltem quamuis Deum cognoscat, ipsum tamen odio habet: ergo videtur, quod grauius sit peccatum infidelitatis, quam peccatum odij in Deum.

3 Praeterea. Deus habetur odio solum ratione suorum effectuum, qui repugnant uoluntati, inter quos praecipuus est pena: sed odire penam non est maximum peccatum: ergo odium Dei non est maximum peccatum.

Secundum concupiscentiam terminatur ad rem concupitam, secundum amicitiam ad personam cui concupiscitur: ita dupliciter sumitur odium, secundum abominationem, & terminatur ad rem contrariam: & secundum inimicitiam, & terminatur ad personam, cui malum volumus. Et intelligenda est differentia haec terminorum formaliter ex hoc, quia persona ut sic, est obiectum odij, & inimici neque res ut sic, obiectum odij abominationis, sicut in amore concupiscentiae, & amicitiae contingit, ita quod si quandoque persona contraria appetitui nostro occurrat, quam tamen aliter amamus, habetur odio abominationis, ut habet rationem rei contrarij nobis, vt patet de matre odiente vitam filiae, pro qua à viro suo despicitur, cui tamen filij bene facit continue. Ex hac autem differentia sequitur, quod odij actus dupliciter exprimitur, scilicet per ly nolle aliquid, & per ly malum uelle alicui. Vt enim terminatur ad rem, & habet rationem refutantis, & abominantis, exprimitur per uoluntatis actum, qui est nolle illud, ut in exemplo dato, mater deliberat nolle vitam filiae contrariam amori concupiscentiae, quo uult se amari à viro. Vt autem terminatur ad personam, & habet rationem inimicitiae, exprimitur per uelle malum illi persone: quod in exemplo dato non habet directe locum, quia non uult mater filiae secundum se malum mortis, in cuius signum infirmam fouet, & adiuuat, ut uiuat, sed est consideranda via redundantis, quoniam odium abominationis quando terminatur ad personam sub ratione rei, sed formaliter refuset contrarium amori concupiscentiae redundat tamen in contrarium amori amicitiae, ut in exemplo dato, licet mater refuset vitam filiae, ut contrarium amabilitati propriae à viro, tamen ex hoc conuenitur, quod magis amat se gratam viro, quam vitam filiae, ac per hoc uult potius filiae malum mortis, quam sibi malum minoris gratiae coram viro: & sic per viam redundantis odium abominationis, quando est ad rem: quae est persona, vel aliquid eius aliquo modo sine uis, sive ut possessio, vel huiusmodi, est etiam odium inimicitiae. Ex his autem habes, quod Deus odio habetur à peccatore, primo, ut res contraria suae peruerse uoluntati, & hoc dupliciter. Primo participatiue, cum transgressio sit praceptorum: secundo formaliter, cum peruenit ad ipsum peccatum odij Dei. Cum enim aliquis furatur uoluntarie, refutat praceptum Dei, ac per hoc interpretatiue refutat Deum prohibentem illius, ut contrarium suae uoluntati, quia uult habere alienum. Si autem in tantum malitia excreuerit, ut in ipsam prohibentem dirigat actem intentionis, iam odium abominationis est Dei, ut est res contraria amori concupiscentiae. Et quia, ut dictum est, odium abominationis personae redundat in odium inimicitiae eiusdem: ideo in quolibet peccato participatiue clauditur odium Dei utroque modo. l. q.

Secunda Secunda S. Thomae. M refutatur

Q. 14. ar. 2.

Super quasio, trigintaquatuor articulum secundum.

IN artic. 2. eiusdem 34. quart. recolito, quod iuxta superius dicta, sicut dupliciter consideratur amor, f. secundum concupiscentiam, & secundum amicitiam, & secundum

nam dici. Est autem sanus intellectus, quod odium deordinat formaliter voluntatem: peccatum autem exterioris actus in proximum non deordinat formaliter voluntatem, sed actum istum exteriorum, quem constat esse alterius potentia. Peccatum enim non deordinat formaliter, nisi id, in quo est subiectue. Licet autem omne peccatum

Homil. 10. in opere im perfecto no remote a sine illius, 10. mo. 2.

fit radicaliter in voluntate, ut in subiecto; tamen in potentia alia libera, & rationali per participationem multa peccata sunt. Ad lectum verò dicitur, quod cum comparatio fit inter distincta, quando comparantur duo, quorum primus clauditur in secundo, non intelligitur comparatio secundi ad primum, ut includit primum, & aliquid ultra: sed quantum ad illud, in quo distinguitur a primo. Unde non comparatur deordinatio voluntatis deordinatio voluntatis, & alterius potentia: sed ex una parte sumitur deordinatio voluntatis, & ex altera deordinatio actus exterioris liberi, seu humani: & tunc dicitur, quod quia voluntas est potissima in homine, & ex qua est radix peccati, alie autem potentie sunt inferiores, & ut rami: ideo deordinatio voluntatis est maior, quam deordinatio aliam virtutum. Constat namque, quod potioris deordinatio, potior est: & malum in radice, peius est quam in ramo ut sic. Cum autem adis voluntatem esse potissimum in homine, non potes auctorem sui oblium, sed in subiecta loqui materia scilicet morali. In homine namque in ordine ad moralia potissimum est voluntas, ut patet, quamvis simpliciter potior sit intellectus, ut in primo libro habitum est.

In eodem articulo dubium occurrit, Quo pacto potest esse actus exterior inordinatus ex zelo iustitie aliquid peccato. Quod enim possit propter ignorantiam aliquam, puta, facti, omni cautela adhibita, actus exterior inordinatus accidere sine peccato, claudum est. Potest enim aliquis ex huiusmodi ignorantia occidere patrem proprium: & tunc actus exterior erit inordinatus, eadens super materiam repugnantem scilicet patris vitam, & tamen sine peccato. Sed quod hoc possit etiam ex zelo iustitie accidere, ut litera dicit, non apparet, quia si ex zelo, iustitia secundum scientiam occidit, iam actus exterior non erit inordinatus: & si exterior est inordinatus, iam non ex zelo iustitie secundum scientiam provenit, sed ex zelo iustitie, non secundum scientiam: & tunc constat esse peccatum.

Ad hoc dicitur, quod auctor profert fermonem conditionalem, ad cuius veritatem neutrius partis veritas exigitur. Et propterea non oportet sollicitari, quomodo possent actus esse inordinati absque peccato. Exemplorum quoque, quamvis non requiratur veritas, at tamen quia etiam exempla sub distinctione allata sunt, sufficit pro altera parte verificari.

In eodem articulo dubium est circa illam propositionem. Si quid culpa est in exterioribus peccatis, que contra proximum committuntur, totum est ex interiori odio, tum quia non omne quod exterius committitur contra proximum, ex odio fit, sed aliquando ex ira, aliquando ex invidia, aliquando ex luxuria, ut patet de adulterio, detractione, & undictatum quia in precedentibus determinatum fuit, quod actus exterior habet malitiam secundum se, quam magis dat uoluntati, quam ab ea accipiat.

Ad hoc dicitur, quod iuxta A postoli sententiam, omnia prohibita contra proximum ur, Non occides, Non adulterabis &c. in hoc uero comprehenduntur, Diliges proximum tuum. Ac per hoc in quocumque commisso contra proximum, contrarium dilectionis eiusdem incurritur, quod constat esse odium proximi: ideo omne exterius peccatum commissum in proximum, odium in se proximi claudit, & ex illo procedit participatio in omnibus, etiam in ipsa ira, & invidia, ut inferius clarificabitur.

Ad secundum dicitur, quod impertinens est obiectio. Nam alia est questio de bonitate, & malitia actus secundum se, & a voluntate finis &c. & alia est questio de culpa actus exterioris in proximum secundum se, & ex odio. Et de illa questione satis dictum est: de hac uero dicitur, quod quicquid culpa est, ex odio est: quia quicquid habet mali ex genere suo, habet ex odio participatio in ratione sui generis. Nisi enim homicidium ex genere suo clauderet in se odium uitae humane, non esset malum moraliter. Unde si occidatur homo a iudice, a quo fit sine odio uitae humane, non est homicidium.

In eodem articulo dubium adhuc est, quia auctor uidetur di-

minutus. Querit namque universaliter, An aliquid grauissimum peccatum, quod in proximum committitur, sit peccatum, quod odium est alterius potentia. Peccatum enim, quod prater odium proximi, & peccatum

catum, quam homicidium. Respon. Dicendum, quod peccatum, quod committitur in proximum, habet rationem mali ex duobus. Vno quidem modo, ex deordinatione eius, qui peccat. Alio modo, ex nocentia quod infertur ei, contra quem peccatur. Primo ergo modo, odium est maius peccatum, quam exteriores actus, qui sunt in proximi nocentum, quia scilicet per odium deordinatur uoluntas

difficultas erat aspiens, determinans, remanens, festo, quod odium proximi esse peius actus exterioris in proximum, ex universalitate obiecti, & rationis illius. Extendit siquidem se odium contra proximum, & absque mensura in quolibet ferat. Contra aut secundum quoddam genus boni, aut boni participatione in proximum insurgunt, ut patet de homicidio, excepta superbia, que non comparatur contra proximum, quia Deo se opponit: unde non est de auctiore. Et scito, quod comparatio odii ad peccatum accipienda proportionaliter, ut scilicet odium sit peius, quam inuidia eiusdem uitae, & inuidia terna grauius sit peius, quam inuidia eiusdem uitae. Secus autem est respectu diuersorum: nam inuidia longe maius peccatum est, quam odium contra bonam exteriori.

In eodem articulo, Martinus occurrit, arguens ad conclusionem, scilicet, quod peccata exterioris nocentum, quod proximo infertur, peiora sunt, quam odium, si proponendo, quod actus exterioris dicit malitiam aliquam super malitiam actus interioris, nunc probat ex litera hac dicente, Si quis occiderit fratrem suum, qui contra proximum committitur ex interiori odio.

Arguit ergo primo. Nullus actus exterior peior est odio proximi culpabilior: ergo non est peius, quantum ad nocentum. Antecedens probatur exterior aut habet aliquid culpa, quod est contra proximum. Si nihil habetur inueniunt: si aliquid, illud subordinatur actui interiori malo, quod nocentum illud non est culpabilis. Si sic, ergo non est aliquid grauitatis correspondens illi peius, quam non haberi ab actu interiori.

Præterea, Ex nullo communi actibus bonorum dicitur grauitas peccati: sed nocere proximo dicitur bonis & malis, ergo ex nocentum proximo est in peccatum. Patet minor, quia etiam actus exterioris peior est, quam odium proximum, cui subordinatur, & exteriori ad interiori, cui subordinatur, & exteriori uolendi occidere proximum ex odio magis nocentum, quam homicidium proximo nocet, ergo exterioris actus interior grauior est, quam odium proximi, quia mors spiritualis peior est, quam corporalis.

Deinde arguit tractando auctoritates. Arguit, quod in littera pro dicta secunda dicitur, quod si quis occiderit fratrem suum, qui contra proximum committitur ex interiori odio.

Et primo contra distinctionem littere, ex auctoritate Chrysolomi allatam, adulterium, & homicidium peius sunt, quam ira & odium. Ergo sunt maiora in culpa, ac per hoc distinctio littere non ualeat ad hoc, licet homicidium plus nocet proximo, & odium minus, quia nocentum illatum proximo peius est, quam nocentum illatum proximo per se.

Ad hoc dicitur, suppositis his quae in praecedenti lib. dicta sunt, quod suppositum est falsum: quoniam actus exterior addit bonitatem, vel malitiam actui interiori, ut etiam August. dicit. Actus enim exterior auget bonitatem, vel malitiam actus interioris: ita quod uelle homicidium committere, minus malum est, quam uolendo committere homicidium. Ipsa enim, executione addit grauitatem, & quantum ad propositum speciat, graue nocumēti illi proximo ex ipsa executione, quā non inter actus interior.

Ad probationem autem ex hac littera, conceditur littera haec, sed negatur sequela illius suppositi ex hac littera. Nam ex hoc, quod quicquid uicū est in arbore, est in radice, non sequitur, quod arbor nihil inter, aut uitalis perfectionis addat supra radicem. Multas enim perfectiones uitalis addit arbor supra radicem, ut patet: & simile est in proposito: sicut enim expressum in littera, a similes radicis uoluntatem in teras. Unde cum hoc, quod quicquid culpe est in actu exteriori, est ex interiori odio participato, & inclusio in actu exteriori, stat quod actus exterior addit culpabilem grauitatem, immo ex hoc ipso, quod actus interior progreditur in exteriorem, crescit malitia: sicut ex hoc, quod radix profert plantam, crescit, uita. Ad primum autem argumentum negatur maior. Ad probationem dicitur, quod actus exterior habet aliquid grauitatis culpabilis, quod non habet actus interior solus: enim ad ipsum fit comparatio. Nam si ad actum interiore conuenit exteriori ferret comparatio, diceretur, quod aqua est uitalis malitia per uiam redundante hinc, & inde, ut in praecedenti lib. patet.

Ad cum arguitur, aut illud grauitatis, quod addit exterior actus, subordinatur interiori, aut non, respondetur, quod iam digressio fit ab actu interiori solo, seu secundum se, ad ipsummet conuenit, seu ut ratio est exterioris actus, & propterea egredimur extra propositam comparationem. Veruntamen sequendo directionem argumenti, respondetur, quod subordinatur ut executione apponitur. Et cum ex hoc inferitur, Ergo in actu interiori est aliquid grauitatis correspondens illi parti, quam addere dicitur actus exterior, conceditur, quia, ut dictum est, ex actu interiori dicitur fit actus interior conuenit: sed cum dicitur, ergo haec grauitas praerat in actu interiori, negatur. Aliud est enim grauitatem hanc inueniri in actu interiori coniuncto exteriori: & aliud est inueniri in actu interiori secundum se. Primum est uerum secundum falsum. Et rursus, Aliud est huiusmodi grauitatem in actu interiori coniuncto exteriori inueniri, & aliud est in eodem proueniri. Primum est uerum: secundum falsum. Et rursus, Aliud est huiusmodi grauitatem oriri radicaliter ex actu interiori: & aliud est perfectionem, & consummationem habere ex illo. Nam primum est uerum: secundum falsum. Haec ergo distincte consideranda, & solues obiecta.

Ad secundum dicitur, quod Maior modificatione eget. Nam aliud est loqui de communi bonis & malis actibus in sua abstractione simplici: & aliud de eodem contracto ad consonantiam, vel dissonantiam rationi recte. Nam licet primo modo non agatur, secundo tamen modo agatur: & sic est in proposito. Non est prope contra recte rationis iudicium, est non commune bonis & malis actibus, sed contractum ad malum morale, & ex hoc oportet peccatum grauari.

Ad tertium dicitur, quod in littera explicatur, quod neutro modo est sermo, sed tertio modo. Ex documento quod inferitur ei, contra quem peccat. Sub hoc n. comprehenditur quae ipse, siue alius, non ut ipse, uel alius, sed ut est, contra quem directe, seu per se peccatur. Et ex hoc excluditur obiecto apposta de documento proprie mortis spiritualis. Nam huiusmodi nomenclatum non per se intenditur per odientem, aut occidentem: sed malum illius, qui odio habetur, aut occiditur siue ipse, siue alius sit, per se & directe intenditur per odium, & homicidium. Contra illius peccat homicidium,

hominis, quae est potissimum in homine, & ex qua est radix peccati. Unde & si exteriores actus inordinati essent absque inordinatione uoluntatis, non essent peccata, puta, cum aliquis ignoranter, uel zelo iustitiae hominem occidit. Et si quid culpa est in exterioribus peccatis, quae contra proximum committuntur, totum est ex interiori odio: sed quantum ad nomenclatum quod proximo infertur, peiora sunt exteriora peccata, quam interiori odium. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Utrum odium sit uitiū capitale.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod odium sit uitiū capitale. Odium enim directe

vel odio per se directe. Mors autem spiritualis propria praeter intentionem incurritur. Mallet enim non incurere illam odiens, aut occidens, qui tamen directe uult se, uel illum occidere.

Ad obiecta deinde ex auctoritatibus respondetur. Et quatuor ad illud Chrysostomi, negatur Maior, quod ad deordinationem peccatis. Quod minus est in peccato, non oportet quod sit maius ex parte deordinationis peccatis. Potest enim minus esse in peccato aliunde, si ex nocumēto, ut in littera dicitur. & sic intellexit Chrysostomus.

Ad aliud ex Augustini responsum est, si grauitas peccatorum quod ad nocumēti, attenditur penes nocumēti per se intenti, & non penes id quod praeter intentionem peccantis interuenit. Arguēs aut, de tali peccati des nocumēto loquitur, quod est commune omni peccato mortali.

Super Quaestiones trigesimaquarta articulum quintum.

Ar. 1. eiusdem quaestio. Martinus occurrit, primo arguēs contra rationem conclusionis: deinde soluens eam. Ratio, inquit, multipliciter deficit. Primo, quia non consonant alii Sancti Thomae opinionibus: quoniam cum hoc, quod aliquid uitiū est maximum in grauitate, stat quod sit uitiū capitale: ergo ex grauitate odii non potest concludi, quod odium non est uitiū capitale. Secundo quia uitiū minus graue aut potest oriri ex grauiori, aut non. Si sic, ergo nulla ratio cogit, quin simul sit odium esse grauissimum & capitale: Si non, ergo tot, & tanta.

Deinde soluendo rationem dicit. Concedo quod regulariter ita est, quod ab aliquo, quod est minus secundum naturam, primo receditur: sed non oportet, quod a quolibet, quod est minus secundum naturam, primo recedatur, quam peneniat ad uitiū. Non enim oportet adulterum prius fuisse fornicarium.

Ad horum primum dicitur, quod argumenta illa non sunt contra hanc litteram, ut arguens somnauit: quoniam autem non ex excellentia grauitatis, sed ex ordine deiectionis naturalium perfectionum, ordinate se habentium procedit, & conclusio odium non esse uitiū capitale, ut clare patet in littera. Ex hoc namque quod magis secundum naturam est perfectio dilectionis Dei & proximi, quam aliae perfectiones aliarum uirtutum, & primum in compositione est uitiū in destructione, procedit & inferit, quod prior est deiectio aliarum uirtutum per alia uicia, quam deiectio dilectionis per uitiū odii. Vbi patet, quod sine fit grauius, siue non, nihil ualeat quod ad rationem istam. Et propterea non sunt recitata oia, quae ille somnauit esse contra hanc rationem.

Ad solutionem rationis dicitur, quod ipsa responsio istius est confirmatio rationis: quoniam ratio non affertur ad ostendendum, quod quicumque odit, oportet quod habuerit omne minus uitiū: sed ad ostendendum naturalem ordinem uitiū, quod est odium ad alia uicia. Naturalis autem ordo optime ostenditur per id, quod regulariter inuenitur. Et ideo ex illa concessione, quod hoc est uerum regulariter, non soluitur, sed confirmatur ratio, quae loquitur de necessitate naturalis progressus uirtutum secundum se, & non de necessitate logica, aut contra libertatem humani peccantis, qui prius eligere potest posterius, quam prius.

In eodem articulo in responsione ad primum, Martinus occurrit contra auctorem hie, dicens. Ista solutio non placet mihi, tum primo, quia secundum Aristotelem in praedicationis, qui uult redire a uitiis ad uirtutes, paulatim recedere debet, & secundum gradus uirtutum ascendere: tum secundo, quia secundum doctrinam omnium sanctorum, in uirtutibus primo gradum incipientiū, deinde proficientium, & tertio perfectorum attingimus: tum tertio, quia uel loquitur hic Tho. de charitate infusa, uel acquisita. Si de acquisita, illa non est perfectissima uirtus. Si de infusa, tunc constat, quod multe uirtutes sine ea frequenter acquiruntur.

Ad primum horum dicitur, quod primum documentum, scilicet de recessu a uicio, non est Aristo. sed oppositum potius ab ipso docetur in 2. Ethic. ubi non exemplariter, sed ex proposito docet de uitiis aliquo uicio, ualde elongare se ab illo.

Secunda Secunda S. Thomae. M 3 debere,

1. 2. q. 25. ar. 1. & 2.

1. 2. q. 25. ar. 1. & 2.

Li. 31. c. 25.

1. 2. q. 25. ar. 1. & 2.

debere, ita ut in aliud extremum vitium videatur declinare, quod sic venit ad medium virtutis, quem ad modum faciat volentes curvas virgas dirigere retorquendo prius eas in altera parte. Verumtamen hoc non est a seipso, quoniam ordo virtutum non attenditur, per se loquendo, sed recessum a vicio. Non oportet, nisi virtuosum vitiosum fuisse. Et propterea prima obiectio nihil dicit contra primam virtutem charitatis.

cap. 2. q. 24. art. 1. & 4. D. 302.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, vitium capitale est, ex quo ut frequentius alia vitia oriuntur: vitium autem est contra naturam hominis, in quantum est animal rationale. In his autem, quae contra naturam sunt, paulatim id quod est natura, corrumpitur. Unde oportet, quod primo recedatur ab eo quod est minus secundum naturam, & ultimo ab eo quod est maxime secundum naturam: quia id quod est primum in constructione, est ultimum in resolutione. Id quod autem est maxime, & primo naturale homini, est quod diligat bonum, & praecipue bonum divinum, & bonum proximi. Et ideo odium, quod dilectioni huic opponitur, non est primum in dilectione virtutis, quae sit per vitia, sed ultimum. Et ideo odium non est vitium capitale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut dicitur in 7. Physic. Virtus vniuersaliusque rei consistit in hoc, quod sit bene disposita secundum suam naturam. Et ideo in virtutibus oportet esse primum, & principale, quod est primum, & principale in ordine naturali. Et propter hoc charitas ponitur principalissima virtutum, & eadem ratione odium non potest esse primum in vitis, ut dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod non vitium capitale est, quia procedit ex eo, quod amor, & odium sunt primae passionibus. Constat autem quod primas non attribuitur amor, ne habet malam inclinationem, sed absolute, ut est passio amoris. Unde optime auctor distinguendo odium penes diuersa obiecta, soluit ostendendo quali odio conuenit primas, & quali non.

In corp. ar.

In eod. art. 5. in responsione ad tertium, Martius occurrit, dicens quod haec solutio non sufficit, quia odium vel est respectu mali veri, vel respectu mali apparentis tantum. Si respectu mali veri, ergo cum vitium mortale de quo maior argumentum assumitur sit malum verum, sequitur, quod argumentum concludit. Si respectu mali apparentis, tunc sequitur, quod per odium appetitur odio id, quod est secundum veritatem bonum, licet ab odiente aestimetur malum, quod est falsum.

Ad hoc dicitur, quod odium vitium proculdubio est verum malum naturaliter, & est respectu mali apparentis quidem ut persona odio habita: veri autem ut concupit persona odio habita. Ita quod sicut amor est respectu boni ut persona amata (Amatur enim persona ut bona, & est etiam respectu boni ut concupit persona amata: concupiscit enim amas aliquem bonum illi) ita vitium, quod est odium terminatur ad personam sub ratione mali, quae tamen in veritate est bona. Et propterea respectu personae odio habita, odium est respectu boni secundum rem: mali autem secundum apparentiam, & terminatur ad malum concupitum illi sub ratione mali. Et ideo respectu concupit odium est mali et secundum veritatem, ut patet cum quis proximum odio habens, volens illi malum mortis. Constat enim quod odium, ut terminatur ad proximum, est respectu boni secundum rem mali, aut secundum aestimationem tantum: ut uero terminatur ad mortem uolitam illi, terminatur ad malum secundum veritatem, & secundum aestimationem. Unde patet responsio ad argumentum, quia cum quaeritur, vel est respectu mali: Respondetur quod diuersimode unum & idem odium est respectu uniusque: est, nisi respectu veri mali ut concupit. Et propterea non sequitur quod argumentum concludit: & est respectu boni, & tamen mali ut persona odio habita. Et propterea non

sequitur, quod odio appetitur uerum bonum, ut patet in ar. 5. & 6. eiusdem q. 3. 4. dubium occurrit, quod dicitur contra rationem dicitur. Item enim dicitur, quod participatur in omni peccato mortali, & quod participatur in peccato in proximum, immo peccatum

odium mali, quod contrariatur naturali bono, est primum inter passionibus animae, sicut & amor naturalis boni: sed odium boni naturalis non potest esse primum, sed habet rationem ultimi: quia tale odium attestatur corruptioni naturae factae, sicut & amor extranei boni.

AD TERTIUM dicendum, quod duplex est malum, quod dicitur uerum, quod si repugnat naturali bono: & huiusmodi mali odium potest habere rationem prioritatis inter passionibus. Est autem aliud malum non uerum, sed apparens, quod est uerum bonum & con naturale, sed aestimatur ut malum propter corruptionem naturae, & huiusmodi mali odium oportet, quod sit in ultimo. Hoc autem odium est uitiolum, non autem primum bonum.

ARTICULVS VI.

Vitium odium oritur ex inuidia.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod odium non oritur ex inuidia. Inuidia enim est tristitia quaedam de alienis bonis. Odium autem non oritur ex tristitia, sed potius ex eo uerso: tristamur enim de praesentia malorum, quae odimus. Ergo odium non oritur ex inuidia.

nonne uitam illius absolute, sed specificam in hoc modo odium Dei in quolibet modo in quolibet contra proximum eliditur, & contra uisum simul cum penitentia propriam facit obliuiscitur. Et scias quod proportio odii est ad obliuiscitur. Et scias, sicut proportio febris est ad rem, ut sicut nonnulla mors est, & nonnulla pariter quaelibet febris: ita quodlibet in proximum, quodlibet febris: ita quodlibet in proximum, quodlibet mors est, & nonnulla pariter. Et sicut mors inuis malum est, quoniam quodlibet est. Et secundum hoc cum dicitur, quod odium non oritur ex inuidia, quod ex odio procedit in ratione, & odium procedit in ratione, quod est odium uoluntate. Nec obstat, quod dicitur, quod odium procedit in ratione, quia ex illa ratione habet odium, si omne peccatum exterius in proximum procedit, odium uoluntate, quae odium in seipsum dicitur, & in seipsum dicitur, quod odium proprie maxime dicitur, & superbia, contemptus Dei, & humilitas, & in seipsum dicitur. Primum secundum naturam affectum, & est respectu boni rationem ultimi. Alio modo secundum naturam dicitur, ut dicitur, in omni peccato, & est respectu uicij non intelligit differentiam hanc, admodum eius odij sit uelle malum, effectus eadem est ad malum appetere, cogitare, facere. Sed odium est contemnere praecipuum effectus, quodlibet non seruare praecipuum, & sic de aliis.

IN artic. 6. dubium occurrit, quoniam dicitur, quod videtur. Fundatur siquidem primo ostenditur, quod

Anteinde inferitur, quod odium oritur ex tristitia, quae est invidia, et debet esse consequenter inferri, quod ex fuga tristitia nascitur.

¶ Ad hoc dicitur, quod contextus litterae formalis, subtilis, ac optime connotans est. Cum, n. peccati odii, de quo est sermo, sit essentia litterae refutans bonum, quod vere est bonum, & boni ut sit, non sit refutabile.

¶ 2. Præterea. Odium dilectioni opponitur: sed dilectioni proximi referuntur ad dilectionem Dei, ut supra habuitur est. Ergo & odium proximi referuntur ad odium Dei: sed odium Dei non causatur ex invidia: non enim invidemus his, qui maxime a nobis distant, sed his, qui propinquidentur, ut patet per Philosophum in 2. Rhet. ergo odium non causatur ex invidia.

¶ 3. Præterea. Vnius effectus vna est causa: sed odium causatur ex ira, dicit enim Augustinus in regula, quod ira crescit in odium. non ergo causatur odium ex invidia.

¶ SED CONTRA est, quod Gregorius dicit in 3. Moral. quod de invidia oritur odium.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, odium proximi est vltimum in progressu peccati, eo quod opponitur dilectioni, qua naturaliter proximus diligitur. Quod autem aliquis recedat ab eo quod est naturale, contingit ex hoc, quod in-

per hoc illud amabile, hoc odibile generat.

In eodem art. aduerte ex 2. Phisic. quod naturale non dicitur vno modo, sed propterea cum audis dilectionem boni alterius esse naturalem, intellige sane, hoc est secundum naturam. Sic enim omnes virtutes sunt naturales, & omnia vitia contra naturam: est tamen in his latitudo magna. Et propterea aliquid magis, & aliquid maxime dicitur, secundum naturam, & contra naturam.

In eodem art. 6. in responsione ad vltimum dubium occurrit. An peccati odij sit vnus tantum, aut plurium specierum. Et est ratio dubij, ut quia dilectio charitatis, cui directe contrariatur odium, est vnus tantum speciei: vnus autem vnus tantum est contrarium, ut patet in 10. Metaph. quia peccata non distinguuntur specie penes materialem, sed penes formalem diuersitatem obiecti.

Ad primum ergo dicendum, quod quia vis appetitiua, sicut & apprehensiuia, reflectitur super suos actus, sequitur quod in motibus appetitiuis virtutis sit quadam circulatio. Secundum ergo primum processum appetitiui motus ex amore consequitur desiderium, ex quo consequitur delectatio, cum

per hoc peccatum eiusdem est speciei. Et confirmatur, quia si peccatum odij & ira differunt secundum speciem ex diuersitate malorum, sequitur quod ex eodem termino differentia diuersiorum generum, & non subalternatiu positurum, contra doctrinam Philosophi in antepredicamentis.

Ex altera autem parte est, quia appetens ex ira occidere hominem, differt specie ab appetente ex ira rapere tantum bona, sicut homicida a raptore. Et eadem ratione, vultus ex odio occisionem alicuius, & uolens ex odio uolenter auferri alicui bona, differt sicut homicidium a rapina. Et confirmatur, quia nisi sic esset, odium Dei, & odium proximi essent eiusdem speciei, quod nefas est dicere.

Ad hoc dicitur, quod odium cum dupliciter sumatur, pro passione concupiscibilis, & pro vitio, & praesens dubium sit de vitio odij secundum morales species, manifeste patet, quod odium Dei, & proximi differunt specie secundum genericam differentiationem peccati in Deum, & in proximum: sed de odio proximi, quo ipsi proximo malum uolumus, difficultatem facit diuersitas formalis malorum, quae proximo ab odiente desiderantur, puta, mors, paupertas, infamia &c. Oportet namque trium horum vnum fatari, scilicet uel quod odienti desiderans tot diuersa mala vnus tantum speciei, peccatum committat, aut quod odium distinguatur specie secundum formalem diuersitatem huiusmodi malorum, aut quod haec desideria sint quidem diuersarum specierum, sed non odij, sed imperatarum ab odio, & tunc oportet illis assignare species suas.

Primum bonum non potest sustineri: quia cum uelle, & facere aliquid sint eiusdem speciei, sicut ex odio faciens rapinam, uel homicidium peccat diuersis speciebus: ita ex odio desiderans, seu uolens ista, peccat secundum diuersas species. Et confirmatur hoc per simile eadem ratione in ira uitio. Constat enim ex ira vindictam homicidij, uel rapinae tam uelle, quam facere in distincta specie mala incidere, & similiter in uitio maledictionis. Vnde inferius in quaest. 76. artic. 4. ad secundum, auctor dicit, Si ille qui maledicit, uelit malum occisionis alterius, desiderio non differt ab homicida: differt tamen, in quantum actus exterior aliquid adiecit uoluntati. Secundum autem repugnat doctrinae auctoris inferius in quaestio. 31. articulo quarto, ad secundum, dum dicit, quod omnia nocumenta, in quantum considerantur secundum communem rationem mali, reducuntur ad odium: prout autem considerantur secundum aliquas speciales rationes

Lib. 7. ca. 17. 13. & 14. & li. 10. art. 2. tom. 3.

lib. 7. ca. 17. 13. & 14. & li. 10. art. 2. tom. 3.

Secunda Secunda S. Thomae. M 4 tiones

riones mali, ad aliqua specialia vitia. Ex hoc enim patet, qd odij in proximum species unitatem habet ex ipsa ratione mali, quia, si vult malum proximo. Alia autem vitia specialia sunt, quae volunt proximo malum tale, ut sic, puta, mortis, infamiae, rapinae, & similia.

Tertium autem rationi consentaneum est, ut, si vitium odij imperet actibus interioris desiderii respectu talium malorum, sicut imperat quandoque actus exterioris respectu eorundem malorum. Ita quod sicut aliquis ex odio detrahit, vel contumeliatur, vel occidit, vel rapit, vel aliquid huiusmodi facit: ita aliquis ex odio desiderat proximi infamiam, vel dehonorationem, vel mortem, vel perditionem bonorum &c. Et sicut odium cum opere: unum constituit peccatum multarum deformitarum: ita & odium cum desiderio talis mali, unum constituit pluriarum deformitarum peccatum. Ut scias autem assignare unicuique desiderio suam speciem, non uageris per nouas species uitiorum, sed memento illius regulae, Eiusdem uirtutis, uel uitii est, uelle aliquid, & facere illud. Et ratio est, quia actus exterior, & interior respectu eiusdem obiecti non requirunt diuersas uirtutes, aut vitia. Et propterea ad illud uitium spectat uelle mortem, ad quod spectat facere mortem, quod constat esse homicidium. Et similiter ad illud uelle infamiam, ad quod spectat facere eandem, quod constat esse detractionem, & sic de alijs. Et idem est iudicium de desiderijs irarum, & maledictorum. Et ex his patet responsio ad obiecta.

Ad secundum dicendum, quod alia ratio est de dilectione, & odio. Nam dilectionis obiectum est bonum, quod a Deo in creaturas deriuat: & ideo dilectio per prius est Dei, & per posterius est proximi: sed odium est mali, quod non habet locum in ipso Deo: sed in eius effectibus. Unde etiam supra dictum est, quod Deus non habetur odio, nisi in quantum apprehenditur secundum suos effectus. Et ideo per prius est odium proximi, quam odium Dei. Unde cum inuidia ad proximum sit causa odij, quod est ad proximum, fit per consequens causa odij, quod est in Deum.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet secundum diuersas rationes aliquid oriri ex diuersis causis. Et secundum hoc odium potest oriri & ex ira, & ex inuidia. Directius tamen oritur ex inuidia, per quam ipsum bonum proximi redditur contristabile, & per consequens odibile, sed ex ira oritur odium secundum quoddam augmentum. Nam primo per iram appetimus malum proximi, secundum quandam mensuram, prout, si habet rationem uin-

Art. 1. huius quest.

Inuidus quidem in ordine ad suam gloriam iratus autem in ordine ad uindictam. Non ergo maliter ex parte obiecti, & hic non dicitur par esse iras. Ad hoc dicitur, quod inter iram, & inuidiam differentia quoad duo in proposito. Primo, quod in-

dicta. Postea autem per continuitatem irae peruenitur ad hoc, quod homo malum proximi absolute desideret, quod pertinet ad rationem odij. Unde patet, quod odium ex inuidia cauatur formaliter secundum rationem obiecti, ex ira autem dispositiue.

QVAESTIO XXXV.

De accidia, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de uitio opposito gaudio charitatis, quod quidem est de bono diuino, cui gaudio opponitur accidia, & de bono proximi, cui gaudio opponitur inuidia. Unde primo considerandum est de accidia, secundo de inuidia.

CIRCA primum quaruntur quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum accidia sit peccatum.
- ¶ Secundo, Vtrum sit speciale vitium.
- ¶ Tertio, Vtrum sit mortale peccatum.
- ¶ Quarto, Vtrum sit uitii capitale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accidia sit peccatum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod accidia non sit peccatum. Passionibus enim non laudamur, neque vituperamur, secundum Phil. in 2. Eth. sed accidia est quedam passio. est enim spe-

In nota quest. 35. unum dubium occurrit, quod ad articulum secundum simpliciter, & ad articulum tertium de bono diuino in ipso Deo, quod est in ipso Deo tristitia pertinet ad odium Dei, & desiderium mali in ipso Deo ad odium Dei, & malo eiudem. Eiusdem namque ratione est de bono quem, optare illi malum, gaudere de malo ipsius, contrario bono, ut patet. De bono autem diuino tristitia pertinet ad amorem concupiscentiae, & de bono charitati, quae est amor amicitiae ad Deum, & de bono proximo propter Deum, de bono autem diuino in ipso Deo uidetur unum esse uitium, sicut nec odij Dei, & in-

AD HOMINEM uero, aut horem. Secunda propositio est, quod est 84. ar. 4. distinguens capitalia uitia, pro bono proprio: hic autem ponens gaudio charitatis bonum in ar. 3. ponit ipsam contrariam gaudio charitatis ibidem ad secundum dicit, quod accidia est contrarium ibidem ad secundum dicit, quod accidia est contrarium propter Deum. Et in ar. 4. dicit, quod accidia est in se ipse dicit. Spirituality autem bona de quibus dicitur sunt & finis, & id quod est ad finem.

Ad hoc dicitur, quod accidia est tristitia de bono, quod contristatur. Et propterea dicitur, quod accidia est contrarium, & boni spiritualis, in quantum habet contrarium diuini. Considerandum est enim, quod charitas propter gaudet de bono diuino in ipso Deo, & propter sequenter gaudet de bono diuino, & propter